

УДК 35:155.9

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5\(65\)-10](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5(65)-10)

Олександр СЕМИКРАС

аспірант кафедри державного управління, Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
вул. Академіка Ромоданова 12/2, м. Київ, Україна, 04050

ORCID: 0000-0001-8736-6379

Oleksandr SEMYKRAS

PhD Candidate of the Department of Public Administration, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv,
St. Akademyka Romodanova 12/2, Kyiv, Ukraine, 04050

ORCID: 0000-0001-8736-6379

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОВЕДІНКОВОГО ВРЯДУВАННЯ

CONCEPTUAL BASIS OF BEHAVIORAL GOVERNANCE

У сучасних умовах глибокого проникнення цифрових та інноваційних технологій у всі сфери суспільного життя, поведінкові науки розглядаються ефективним інструментарієм для адекватної відповіді соціальних систем на глобальні виклики. Сфера врядування не є виключенням в цьому процесі. Зараз більш ніж у 200 країнах світу, функціонують підрозділи, які застосовують поведінкові та когнітивні технології з метою вдосконалення державної політики і управління. Зростаючий вплив поведінкового врядування потребує його глибокого вивчення та апробації у сфері державного управління України.

Метою цієї статті є дослідження концептуальних засад поведінкового врядування.

В процесі дослідження ми визначили поведінкове врядування як міждисциплінарний інтегральний методологічний підхід у державному управлінні, який базується на використанні психологічних знань про індивідуальну та групову поведінку індивідів в процесі розробки, прийняття та реалізації рішень, котрі формують державну політику.

Також ми встановили, що ідейну основу теорії поведінкового врядування сформували біхевіористські концепції, які пропонують використовувати психологічні особливості людської природи як ресурс для ефективного управління. Визначальний вплив на формування концепцій поведінкового врядування здійснили когнітивні дослідження середини ХХ ст., теорія обмеженої раціональності Герберта Саймона, відкриття евристик та упереджень індивідів Канемана і Тверські та теорія підштовхування Талера і Санстейна. Лібертаріанський патерналізм виступає в якості найбільш повної та репрезентативної системи ідей, в якій відображено основні тенденції поведінкового врядування.

Поведінковий підхід, на нашу думку, визначає головний вектор еволюції врядування та має потенціал генерувати інновації у сфері державного управління.

Ключові слова: поведінкове управління, поведінкові інсайти, спонукання, лібертаріанський патерналізм.

In today's conditions of deep penetration of digital and innovative technologies into all spheres of social life, behavioral sciences are considered an effective toolkit for an adequate response of social systems to global challenges. The sphere of governance is not an exception in this process. Currently, there are units in more than 200 countries that develop and apply behavioral and cognitive technologies to improve public policy and public administration. The growing influence of behavioral governance requires its in-depth study and approval in the sphere of public administration of Ukraine.

The purpose of this article is to explore the conceptual foundations of behavioral governance.

As a result of the research, we defined behavioral governance as an interdisciplinary integrated methodological approach in public administration, which is based on the use of psychological knowledge about individual and group behavior of individuals in the process of developing, making and implementing decisions that shape public policy.

We also established that the ideological basis of the theory of behavioral governance is formed by behaviorist concepts that suggest using the psychological features of human nature as a resource for effective management. Cognitive studies of the middle of the 20th century, the theory of bounded rationality of Herbert Simon, the discovery of heuristics and prejudices of individuals by Kahneman and Tversky, and the theory of nudging by Thaler and Sunstein had a decisive influence on the formation of concepts of behavioral management. Libertarian paternalism stands as the most complete and representative system of ideas, which reflects the main tendencies of behavioral governance.

The behavioral approach, in our opinion, defines the main vector of governance evolution and has the potential to generate innovations in the field of public administration.

Key words: behavioural governance, behavioural insights, nudge, libertarian paternalism.

Постановка проблеми. В історичній ретроспективі уряди так чи інакше завжди намагалися вплинути на поведінку людей. Саме тому численні аспекти державної полі-

тики завжди спрямовані на моделювання поведінки, необхідної для досягнення поставлених соціальних цілей [25]. Для прикладу, такими соціальними цілями були, та пере-

важно й залишаються донині, добровільна служба громадян в збройних силах, сплата податків, пенсійні відрахування, стимулювання донорства, піклування про здоров'я, охорона навколишнього середовища та безліч інших важливих аспектів суспільного життя. В цьому сенсі, політична поведінка громадян є постійною проблемою врядування, оскільки її абсолютна відповідність поставленим соціальним цілям не буває ані автоматичною, ані ідеальною.

У сучасних умовах глибинного проникнення цифрових та інноваційних технологій у всі сфери суспільного життя, поведінкові науки розглядаються ефективним інструментарієм для адекватної відповіді соціальних систем на глобальні виклики. Сфера врядування не є виключенням в цьому процесі. Впродовж останнього десятиліття ми стали свідками «поведінкового повороту» (англ. – *behavioral turn*) у галузі державного управління, який став органічним наслідком загального тренду на гуманістичну направленість урядової політики та публічного управління [24]. Одним із проявів поведінкового повороту стало формування концепції *поведінкового врядування* (англ. – *Behavioral Governance*), як міждисциплінарного методологічного підходу в державному управлінні, особливістю якого стало використання психологічних знань в процесі розробки і реалізації державної політики та управління. На думку Аната Гофена, поведінкове врядування це інтегральний термін, який включає в себе поведінкову державну політику та поведінкове державне управління. Під поведінковим урядуванням він розуміє процеси розробки та прийняття рішень за допомогою яких, політики, урядовці та цільові групи, формують державну політику, реагують на неї та взаємодіють між собою, а також вплив цих процесів на індивідуальну та групову поведінку людей [21].

Важливим фактором становлення та розвитку поведінкового врядування стала його інституалізація. У 2009 році в США було створено перший у світі спеціальний адміністративний підрозділ з розробки та імплементації поведінкових технік (англ. – *Nudgt Unit*), а згодом, у 2010 році аналогічна структура з'явилася в Великобританії – Команда із застосування поведінкових методів (англ. – *Behavioral Insights Team – BIT*) [29]. Станом на 2020 рік більш ніж в 200 країнах, функціонували підрозділи, які розробляють та застосовують поведінкові та когнітивні технології з метою вдосконалення державної політики та управління [38]. Наразі, такі технології включено до термінології управління під назвою

«поведінкові інсайти» (англ. – *Behavioural Insights*), як особливий підхід до розробки політики, котрий базується на знаннях поведінкових і соціальних наук, включаючи психологію, когнітивну науку, нейронауки, організаційну та групову поведінку [33].

В таких країнах, як США та Великобританія, і, меншою мірою, в Сінгапурі, Гонконзі та Канаді, поведінкові лабораторії стали важливими акторами, які суттєво впливають на формування та реалізацію державної політики практично у всіх сферах суспільного життя, від донорства органів та оподаткування до вирішення міграційних проблем та пом'якшення наслідків кліматичних змін [37]. Крім цього, спостерігаємо зростаючий інтерес до поведінкових технологій управління на глобальному та муніципальному рівнях. Так, Організація економічного співробітництва та розвитку, Світовий Банк та Європейський Союз створили власні поведінкові підрозділи, а в багатьох штатах та містах США функціонують окремі місцеві команди поведінкового управління [13].

Динамічний розвиток та зростаючий вплив поведінкового врядування в світі вимагає його глибокого вивчення та апробації у сфері державного управління України.

Аналіз останніх досліджень. Міждисциплінарний характер теми нашого дослідження визначає широкий спектр дослідників, які здійснюють науковий пошук у сфері поведінкового врядування. Однак, можемо констатувати, недостатній стан вивчення досліджуваної теми у вітчизняній науці. За невеликим виключенням, більшість наукових робіт, які стосуються теми нашого дослідження, були написані філософами, економістами та політологами. Слід відзначити роботи Ушакової Н.Г. [11], Передало Х.С. [5], Танклевської Н.С. [10], які досліджували інтеграцію концепцій поведінкової економіки з державним управлінням. Проблеми лібертаріанського патерналізму та теорії підштовхування знайшли своє відображення у роботах Почепцова Г.Г. [6], Кравченка П.А. [2], Безрукова С.І. [1] та Магдич Ю.А. [4]. Серед вітчизняних дослідників державного управління, які розкривали тему поведінкового врядування можемо виокремити кілька колективних праць Хаджирадєвої С.К., Гречко Т.К. та Савкова А.П. Основний фокус своїх досліджень вони зосередили на вивченні інституційних засад поведінкового врядування [27] та аналізі ключових детермінант процесу імплементації поведінкових інструментів в публічній політиці [28].

На відміну від вітчизняної наукової думки, тема поведінкової державної полі-

тики та управління кілька останніх десятиліть знаходиться в центрі наукового дискурсу країн розвинутої демократії. Впродовж 1996–2015 років у провідних американських та європейських журналах з публічного управління 3,5% всіх публікацій склали дослідження поведінкових аспектів урядування [22]. Переважна кількість робіт були написані впродовж останніх 8 років, оскільки саме після 2015 року сформувався стійкий запит на нові форми поведінкової публічної політики. Дискусійним майданчиком для дослідників поведінкового урядування стали спеціалізовані журнали з публічного управління, а саме, Журнал поведінкового державного управління (англ. – *Journal of Behavioral Public Administration* (JBPA), *Поведінкова публічна політика* (англ. – *Behavioral Public Policy* (BPP), *Огляд державного управління* (англ. – *Public Administration Review* (PAR), *Журнал теорії та досліджень державного управління* (англ. – *Journal of Public Administration Research and Theory* (JPART), та Публічне управління (англ. – *Public Administration* (PA)). Центральними темами останніх публікацій стали дослідження концептуальних засад поведінкового урядування [21], формування власного категоріального апарату [32], полеміка щодо ефективності та доцільності застосування поведінкових інструментів у державній політиці та управлінні [16]. Серед фундаментальних досліджень поведінкового урядування важливе місце займають роботи Галера Р. [9], Санстейна К. [40], [41] та Олівера А. [34].

Метою нашої статті є дослідження ідейних витоків та концептуальних засад поведінкового урядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. З накопиченням знань про людину, її природу та поведінку, змінювалися й інструменти соціального управління. На думку італійського філософа XVIII століття Джамбатіста Віко, управління повинно відповідати природі тих, ким управляють [36, с. 160]. Ця ідея знайшла своє нове втілення в концепції влади-знання французького філософа Мішеля Фуко, який стверджував, що влада не лише пригнічує та виключає, але й конструює суб'єктів управління. На його переконання, лише після того як образ суб'єкта сформовано та вписано в систему урядування, його поведінкою можна управляти. [18, с. 87]. Отже, режими урядування корелюються з формами суб'єктності, типами наукового знання та технологіями управління. Трансфер ідей та концептуальних підходів поведін-

кових наук у сучасні моделі урядування – яскравий приклад цього процесу.

Однією із причин зростаючої уваги до поведінкових наук, була так звана когнітивна революція – інтелектуальний рух, який виник у 1950-х роках як міждисциплінарне дослідження мислення та інших пізнавальних процесів людини, пізніше він став відомий під загальним терміном «когнітивна наука» [15]. Джордж Міллер – один фундаторів когнітивної науки вважає датою початку когнітивної революції 11 вересня 1956 року, коли кілька дослідників оприлюднили свої роботи на конференції «Special Interest Group in Information Theory» в Массачусетському технологічному інституті [30, с. 41]. Когнітивні дослідження змінили вектор розвитку науки про людину, визначаючи її як істоту, наділену фізичним тілом з властивими їй анатомічними особливостями, котра має певні потреби, відчуває емоції та включена в суспільство і перебуває у постійній взаємодії з іншими людьми, до того ж розвивається у цій взаємодії [17, с. 37]. Нові знання значно розширили діапазон розуміння природи поведінки людини і стали основою для переосмислення механізмів управління та прийняття рішень. Розвиток когнітивної науки поставив під сумнів ефективність класичних моделей управління та стимулював появу нових концепцій урядування.

В країнах західної демократії тривалий час ключовим джерелом експертизи для державного урядування була економічна наука із домінуючою парадигмою людини економічної (*homo economicus*), покликаної максимізувати власну корисність [20, с. 82]. Основоположними ідеями, які формували основу урядування, були неоінституціоналізм, теорія раціонального вибору та теорія ефективного управління. В основі цих ідей було аргументоване переконання в безумовній раціональності акторів будь-якого управлінського процесу [25]. На засадах такого розуміння раціональності, була сформована класична модель державного управління як регламентована ієрархічна організація з переважно нормативно-контролюючими та регламентуючими методами управління.

В 50-х роках XX століття на академічній сцені з'явилися нові напрямки наукової думки, які не лише поставили під сумнів антропологічні основи економічного мейнстриму, але й стали фундаментом поведінкового підходу спочатку в економічній науці, а згодом і в концепціях урядування. Йдеться про формування *поведінкової економіки* як специфічної галузі економічної

теорії, яка ґрунтується на врахуванні психологічних особливостей людських дій, рішень та сприйняття у різноманітних економічних ситуаціях [5].

Загальноновизнаним основоположником поведінкової економіки вважають *Герберта Саймона* – американського соціолога та економіста, лауреата Нобелівської премії з економіки 1978 року [10, с. 39]. В своїх дослідженнях Г. Саймон заявив про не реалістичність психологічних передумов на яких базуються класичні моделі прийняття рішень та ввів в академічний лексикон поняття «*обмеженої раціональності*». Цим поняттям він позначав весь спектр обмежень, які стосуються знань та математичних можливостей людей, котрі заважають їм діяти в реальному світі так, як передбачала класична модель раціональної поведінки [39]. Важливо, що Саймон запропонував використовувати психологічні дослідження у сфері державного управління. Він стверджував, що державне управління об’єктивно підпорядковане психології, оскільки прийняття управлінських рішень має розглядатися як окремих випадок багатьох форм прийняття рішень, які досліджуються психологами [31]. Теоретики поведінкового врядування вважають Герберта Саймона родоначальником сучасного біхевіоризму в державному управлінні [32].

Подальший розвиток концепцій поведінкового врядування пов’язаний з дослідженням когнітивних психологів *Даніеля Канемана* (Принстонський університет, США) та *Амоса Тверскі* (Стенфордський університет, США), до речі, теж лауреатів Нобелівської премії [11, с. 37]. У своїх працях вони поставили під сумнів традиційні уявлення про людину економічну, яка раніше зображувалася як раціональний егоцентричний актор, котрий має на меті максимізацію очікуваної корисності. Канеман і Тверскі запропонували альтернативну концепцію, відому як «*теорія перспектив*» або «*пояснення поведінки в умовах ризику*» [26, с. 283]. Ця теорія доводить, що приймаючи рішення, люди регулярно помиляються, і їхні помилки можна передбачити й класифікувати. Сотні експериментів проведених Канеманом і Тверскі, допомогли їм виокремити низку таких помилок (*евристик або упереджень*), які призводять до нерациональної поведінки індивідумів, відмінної від тієї, яку прогнозують стандартні економічні моделі та державні програми. Згідно теорії перспектив, наприклад, люди зважують втрати більше, ніж прибутки, це означає, що вони не завжди можуть

раціонально реагувати на сигнали, які подає державна влада, що підриває або змінює традиційні способи врядування [25]. Глибинний зміст поведінкових досліджень другої половини ХХ століття полягав у критиці антропологічної моделі економічної суб’єктності та в переосмисленні потенціалу соціальної агентності людини.

Критика теорії раціонального вибору підняла питання про переосмислення найбільш поширених підходів у галузі державного управління. Проявом цієї тенденції стала «*теорія підштовхування*» (англ. – *nudge theory*) Річарда Талера (Чиказький університет) та Касси Санстейна (Гарвардський університет), яка стала відомою після публікації в 2008 році бестселера «*Поштовх. Як покращити наші рішення щодо здоров’я, добробуту та щастя*» [9]. Теорія підштовхування пропонувалася як інструмент урядування відмінний від класичного арсеналу управлінських засобів, який дає змогу використовувати психологічні особливості людської природи як ресурс для управління [12]. На думку Талера та Санстейна, підштовхування можуть стосуватися будь-якого аспекту архітектури вибору, який змінює поведінку людей передбачуваним чином, не забороняючи при цьому жодних варіантів та істотно не змінюючи їхні економічні стимули [34, с. 920]. Серед найпоширеніших прикладів підштовхування – розташування корисних для здоров’я товарів на рівні очей, спеціальна розмітка автомобільних доріг, яка примушує водія рефлексивно знижувати швидкість, а також автоматичне включення людини в накопичувальні пенсійні плани та програми донорства органів після смерті. По суті, теорія підштовхування виглядає як програма боротьби проти шкоди, яку людина завдає собі внаслідок обмеженої раціональності та нездатності достатньою мірою засвоїти ринкові норми поведінки [19, с. 15]. Комплекс політико-філософських аргументів на користь своїх ідей Талер і Санстейн визначили як *лібертаріанський патерналізм*, сутність урядування при цьому вони вбачали у здійсненні патерналістської політики одночасно із збереженням свободи вибору громадян [7, с. 102].

З часу своєї появи теорія підштовхування швидко привернула увагу політиків та урядовців у всьому світі, адже цей підхід позиціонував себе як простий та ефективний рецепт вирішення соціальних проблем, який не потребує зміни політичних пріоритетів та значних бюджетних витрат. Цей факт стимулював проникнення теорії підштовхування в урядові структури та став вирішальним фак-

тором того, що лібертаріанський патерналізм став концептуальною основою функціонування поведінкових команд на рівні управління, а їх методологічною основою стали рандомізовані психологічні експерименти та інструменти архітектури вибору або підштовхування [28, с. 88].

XXI століття дослідники справедливо називають «золотим століттям» поведінкових науки [28, с. 85]. Як ніколи раніше, державні інститути, неурядові організації, бізнес-структури та наукове співтовариство особливу увагу приділяють дослідженням індивідуальної поведінки людини та імплементації сучасних біхевіористичних знань в практичну сферу. Значною мірою це пов'язано з глобальною фінансовою кризою 2008 року, яка стимулювала запит на нові науково обґрунтовані практики управління, які в майбутньому могли б запобігти подібним соціальним потрясінням [14, с. 151]. Іншим потужним стимулом поведінкового врядування є становлення Індустрії 4.0 початку XXI століття, цей процес іще називають Четвертою промисловою революцією. Експерти Всесвітнього економічного форуму констатують безпосередній зв'язок між формуванням Індустрії 4.0 та підвищенням гнучкості державного управління, яка забезпечується, зокрема, шляхом застосування поведінкових підходів в управлінській сфері [42].

В 2013 році Касс Санстейн констатував тенденцію до персоналізації інструментів поведінкового управління [40]. Бурхливий розвиток цифрових технологій та діджиталізація сфери публічного управління прискорив цей процес та розширив можливості застосування поведінкових інсайтів. Разом з цим, серед теоретиків поведінкового державного управління розгорнулася дискусія стосовно ризиків перетворення поведінкових механізмів в маніпулятивні інструменти контролю індивідів. Британська дослідниця Карен Юнг ввела в науковий дискурс поняття *гіпернаджа* (гіперпідштовхування), як інструменту моделювання поведінки людини шляхом використання персоналізованих баз даних, які формуються внаслідок тотальної цифровізації всіх сфер нашого життя [43]. Розширення сфер застосування персоналізованих підштовхувань стало стимулом для появи наукового управління.

дискусій стосовно правових, етичних та філософських наслідків формування архітектури вибору, використовуючи сучасні цифрові технології [35].

Висновки. В результаті нашого дослідження ми визначаємо поведінкове врядування як міждисциплінарний інтегральний методологічний підхід у державному управлінні, який базується на використанні психологічних знань про індивідуальну та групову поведінку індивідів в процесі розробки, прийняття та реалізації рішень, котрі формують державну політику.

Визначальний вплив на формування концепції поведінкового врядування здійснили когнітивні дослідження середини ХХ ст., теорія обмеженої раціональності Герберта Саймона, відкриття евристик та упереджень індивідів Канемана і Тверські та теорія підштовхування Талера і Санстейна.

Магістральною концепцією поведінкового врядування став лібертаріанський патерналізм, який виник як реакція на політичні, економічні й соціокультурні трансформації спричинені глобалізацією та технологічним розвитком людства. Теорія лібертаріанського патерналізму пропонує форму врядування за якої, по суті, патерналістська державна політика здійснюється одночасно із збереженням свободи вибору громадян. Фактично лібертаріанський патерналізм виступає в якості найбільш повної та репрезентативної системи ідей, в якій відображено еволюційні тенденції поведінкового врядування.

Підсумовуючи можемо зауважити, що цілісна теорія поведінкового врядування знаходиться в процесі становлення. Її ідейну основу формують біхевіористські концепції, які пропонують використовувати психологічні особливості людської природи як ресурс для ефективного управління. Використовуючи експериментальні методи дослідження та новітні технології, поведінкове врядування зміщує прикладний фокус з раціонального причинно-наслідкового ідеалу в бік реальних поведінкових особливостей людини. Попри бурхливі наукові дискусії стосовно перспектив поведінкового врядування, саме поведінковий підхід, на нашу думку, визначає головний вектор еволюції врядування та має потенціал генерувати інновації у сфері державного управління.

Література:

1. Безруков С. І. Концепція «м'якого примусу» як співвідношення лібертаріанства та патерналізму: соціально-філософський аналіз. *Scientific Journal Virtus*, December # 49, 2020. С. 16–24.
2. Кравченко П. А., Безруков С. І. Проблема обмеження свободи вибору в лібертаріанському патерналізмі. *Філософські обрії*: наук.-теорет. журн. / Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди НАН України,

Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Вип. 41. Київ; Полтава, 2019. С. 108–120.

3. Лікарчук Н., Андрєєва О., Кутєпова М., Дзвінчук Д., Бурык, Є. Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії COVID-19: іноземний досвід, українські реалії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 6(41), (січень 2022). P. 437–447. URL: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v6i41.251472>

4. Магдич Ю. А. Надж-технології у процесах політичного маніпулювання суспільною свідомістю. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право* : збірник наукових праць. 2019. № 2(42). С. 41–44.

5. Передало Х. С., Огерчук Ю. В., Лібенко Ю. С. Поведінкова економіка та можливості застосування технік її впливу в сучасних організаціях. *Ефективна економіка*. 2019. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7520> (дата звернення: 15.02.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.94

6. Почепцов Г. Пропаганда 2.0. Харьков : Фолио, 2018. 796 с.

7. Свендсен Л. Фр. Г. Філософія свободи ; пер. з норвезьк. Львів : видавництво Анетти Антоненко ; К. : Ніка-Центр, 2016. 336 с.

8. Семикрас О. В. Теоретичні засади біхевіористського публічного управління. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 312–313.

9. Талер Р., Самстейн К. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. Київ : Наш формат, 2017. 312 с.

10. Танклевська Н. С., Повод Т. М. Поведінкова економіка: етимологія, сутність, теорія. *Науковий вісник Льотної академії. Серія «Економіка, менеджмент та право»*. 2021. Вип. 3–4. С. 38–45. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6213>

11. Ушакова Н. Г., Кулінич О. А., Помінова І. І. Інституціоналізація поведінкового регулювання: зарубіжний досвід. *Науковий журнал «БІЗНЕСІНФОРМ»*. 2020. № 9(512). С. 37–44.

12. Banerjee S., John P. Nudge and Nudging in Public Policy (December 28, 2022). Forthcoming in the Springer Encyclopedia of Public Policy edited by Minna van Gerven, Christine Rothmayr Allison and Klaus Schubert, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4314881> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4314881>

13. Bhanot S., Linos E. Behavioral Public Administration: Past, Present, and Future. *Public Administration Review*. 2019. 80. DOI: 10.1111/puar.13129

14. Dean M. Rethinking Neoliberalism. *Journal of Sociology*. 2014. 50. P. 150–163. DOI: 10.1177/1440783312442256

15. Edward S. R. Cognition as the Cooperative Appropriation of Affordances. *Ecological Psychology*. 1991. 3:2. P. 135–158, DOI: 10.1207/s15326969eco0302_5

16. Ewert, B., Loer, K., Thomann, E. Beyond nudge: advancing the state-of-the-art of behavioural public policy and administration. *Policy & Politics*. 2021. 49(1), P. 3–23. URL: <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/pp/49/1/article-p3.xml> (Last accessed: 27.01.2023)

17. Falikman, M. V. Cognitive Science in the 21st Century: Body, Society, and Culture. *PsyAnima, Dubna Psychological Journal*. 2012. № 3. P. 31–37. URL: <http://www.psyanima.ru/journal/2012/3/2012n3a2/2012n3a2.1.pdf>. (Last accessed: 07.05.2022)

18. Foucault M. Governmentality. In: Burchell G., Gordon C., Miller P. (eds) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality. With Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault*. 1991. Chicago : The University of Chicago Press. P. 87–105.

19. Galle B. D. The Problem of Intra-Personal Cost. *Yale Journal of Health Policy, Law, and Ethics*. 2019. № 18(1). P. 1–56.

20. Geiger N. Behavioural Economics and Economic Policy: A Comparative Study of Recent Trends. *Economia. History, Methodology, Philosophy*. 2016. Vol. 6, no 1. P. 81–113. URL: <https://journals.openedition.org/oconomia/2230#tocto1n1> (Last accessed: 15.02.2023).

21. Gofen G., Moseley A., Thomann E., Weaver R. K. Behavioural governance in the policy process: introduction to the special issue. *Journal of European Public Policy*. 2021. 28:5. P. 633–657. DOI: 10.1080/13501763.2021.1912153

22. Grimmelikhuisen, S., Gilke, S., Olsen, A. L., & Tummers, L. Behavioral Public Administration: Combining Insights from Public Administration and Psychology. *Public Administration Review*. 2017. 77(1), P. 45–56. DOI: 10.1111/puar.12609

23. Guemes, C. Políticas conductuales. EUNOMÍA. Revista en Cultura de la Legalidad. No. 20, abril 2021 – septiembre 2021. Pp. 310–321. DOI: 10.20318/economia.2021.6078

24. Howlett, M., Leong, C. What is Behavioral in Policy Studies? – How Far has the Discipline Moved Beyond Traditional Utilitarianism? *Journal of Behavioral Public Administration*. 2022. № 5(1). DOI: 10.30636/jbpa.51.292.pdf

25. John P. Behavioural Science, Randomized Evaluations and the Transformation of Public Policy: The Case of the UK Government (November 2, 2015). URL: <https://ssrn.com/abstract=2685049> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2685049> (Last accessed: 17.02.2023).

26. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*. 1979. Vol. 47. P. 263–291. URL: <https://www.uzh.ch/cmsssl/suz/dam/jcr:00000000-64a0-5b1c->

- 0000-00003b7ec704/10.05-kahneman-tversky-79.pdf (Last accessed: 27.05.2022).
27. Khadzhyradieva S., Hrechko T., Smalskys V. Institutionalisation of Behavioural Insights in Public Policy. *Public Policy And Administration*. 2019. № 18. P. 95–113. DOI: 10.5755/j01.ppa.18.3.24726
28. Khadzhyradieva S., Hrechko T., Savkov A. Behavioral Insights in Public Policy: Ukrainian Case. *Public Policy and Administration / Viešoji politika ir administravimas*. 2019. Vol. 18, No 1. P. 85–99. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.18.1.23130>
29. McSmith A. First Obama, Now Cameron Embraces “Nudge Theory”. *Independent*. 2010. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/first-obama-now-cameron-embraces-nudge-theory-2050127.html> (Last accessed: 17.02.2023).
30. Miller, G. A. The Cognitive Revolution: A Historical Perspective. *TRENDS in Cognitive Sciences*. 2003. № 7(3). P. 141–144.
31. Mintrom M. Herbert A. Simon, Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization. *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Edited by Martin Lodge, Edward C. Page, and Steven J. Balla. 2016. DOI:10.1093/oxfordhb/9780199646135.013.22
32. Mohr, Z., Davis, J. Simon’s Behavior and Waldo’s Public: The ABCS Model of Public Behavior and Social Interactions. *Journal of Behavioral Public Administration*. 2023. № 6(1). DOI: 10.30636/jbpa.61.297
33. OECD. Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World, OECD Publishing, Paris, 2017. DOI: 10.1787/9789264270480-en
34. Oliver, A. Towards a New Political Economy of Behavioral Public Policy. *Public Administration Review*. 2019. Volume 79, Issue 6, November/ December 2019. P.917-924 URL: https://www.researchgate.net/publication/334741314_Towards_a_New_Political_Economy_of_Behavioral_Public_Policy (Last accessed: 17.02.2023).
35. Rawat S., Howlett M. The Future of Behavioural Tools in Public Policy. *The Routledge Handbook of Policy Tools* (1st ed.) Howlett, M. (Ed.). 2022. P.784-801 DOI: 10.4324/9781003163954-53
36. Rose N., Abi-Rached J. M. *Neuro: The New Brain Sciences and the Management of the Mind*. 2013. Princeton: Princeton University Press.
37. Sanders, M., Snijders, V., Hallsworth, M. Behavioural science and policy: Where are we now and where are we going? *Behavioral Public Policy*. 2018. № 2(2). P.144–167. DOI:10.1017/bpp.2018.17
38. Shah S., O’Leary J., Guszczaj., Howe J. Nudging for good. Using behavioral science to improve government outcomes. *Deloitte Insights*. Government Trends 2020. P. 24–31. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/public-sector/government-trends/2020/government-nudge-thinking.html> (Last accessed: 17.02.2023).
39. Simon, H. A. *Administrative Behavior: A study of decision-making processes in administrative organization*. 1947. The Free Press New York.
40. Sunstein, C. Behavioral Economics and Paternalism. *Yale Law Journal*, 2013. № 122(7). Pp. 1867–1899
41. Sunstein, C. *Behavioral Science and Public Policy* (Elements in Public Economics). 2020. Cambridge : Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781108973144
42. WEF. World Economic Forum. Transformation Maps. 2019. URL: <https://toplink.weforum.org/knowledge/insight/a1Gb000000pTDYEA2/explore/summary> Last accessed: 17.02.2023).
43. Yeung, K. ‘Hypernudge’: Big Data as a mode of regulation by design. *Information, Communication & Society*. 2017. № 20(1). P. 118–136.

References:

1. Bezrukov S. I. (2020) Kontsepsiia «miakoho prymusu» yak spivvidnoshennia libertarianstva ta paternalizmu: sotsialno-filosofskiy analiz. *Scientific Journal Virtus*, December # 49. S. 16–24. [in Ukrainian]
2. Kravchenko P. A. (2019) Problema obmezhenia svobody vyboru v libertarianskomu paternalizmi / P. A. Kravchenko, S. I. Bezrukov. *Filosofski obrbi* : nauk.-teoret. zhurn. / In-t filosofii imeni H. S. Skovorody HAH Ukrainy, Poltav. nats. ped. un-t imeni V. H. Korolenka. Vyp. 41. Kyiv ; Poltava. S. 108–120. [in Ukrainian]
3. Likarchuk, N., Andrieieva, O., Kutepova M., Dzvinchuk, . D., & Buriak, Ye. (2022) Udoskonalennia mekhanizmviv publicnogo upravlinnia ekonomikoii Ukrainy v umovakh pandemii COVID-19: inozemnyi dosvid, ukrainski realii. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 6(41). S. 437–447. URL: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v6i41.251472> [in Ukrainian].
4. Mahdych, Yu. A. (2019) Nadzh-tekhnohii u protsesakh politychnoho manipuliuvannia suspilnoiu svidomistiu / Yu. A. Mahdych. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohtia. Sotsiolohtia. Pravo* : zbirnyk naukovykh prats. № 2(42). S. 41–44. [in Ukrainian]
5. Peredalo Kh. S., Oherchuk Yu. V., Libenko Yu. S. (2019) Povedinkova ekonomika ta mozhlyvosti zastosuvannia tekhnikiy vplyvu v suchasnykh orhanizatsiakh. *Efektivna ekonomika*. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7520> (data zvernennia: 15.02.2022). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.12.94 [in Ukrainian]
6. Pocheptsov H. (2018) *Propahanda 2.0*. Kharkov: Folyo, 796 s. [in Ukrainian]
7. Svendsen L. Fr. H. (2016) *Filosofia svobody* / Lars Fr. H. Svendsen ; per. z nor-vezk. Lviv : vydavnytstvo Anetty Antonenko ; K. : Nika-Tsentr, 336 s. [in Ukrainian]
8. Semykras O. V. (2022) Teoretychni zasady bikheviorystskoho publicnogo upravlinnia. Hlobalizatsiyni vyklyky: uriaduvannia maybutnoho: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Kyiv, 7–8 cherv. 2022 r.) / za zah.

red. L. H. Komakhy. Kyiv : NNI PUDS KNU imeni Tarasa Shevchenka, S. 312–313. [in Ukrainian]

9. Taler R., Sanstein K. (2017) Poshtovkh. Yak dopomohty liudiam zrobyty pravylnyi vybir. Kyiv : Nash format, 312 s. [in Ukrainian]
10. Tanklevska N. S., Povod T. M. (2021) Povedinkova ekonomika: etymolohiia, sutnist, teoriia. *Naukovyi visnyk Lotnoi akademii. Seriia «Ekonomika, menedzhment ta pravo»*. Vyp. 3–4. S. 38–45. URL: <http://hdl.handle.net/123456789/6213> [in Ukrainian]
11. Ushakova N. H., Kulinich O. A., Pominova I. I. (2020) Instytutstionalizatsiia povedinkovoho reholivannia: zarubizhnyi dosvid. *Naukovyi zhurnal «BIZNESINFORM»*. № 9(512). S. 37–44.
12. Banerjee S., John P. (2022) Nudge and Nudging in Public Policy. Forthcoming in the Springer Encyclopedia of Public Policy edited by Minna van Gerven, Christine Rothmayr Allison and Klaus Schubert, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=4314881> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4314881>
13. Bhanot S., Linos E. (2019) Behavioral Public Administration: Past, Present, and Future. *Public Administration Review*. 80. DOI: 10.1111/puar.13129
14. Dean M. (2014) Rethinking Neoliberalism. *Journal of Sociology*. 50. P. 150–163. DOI: 10.1177/1440783312442256
15. Edward S. R. (1991) Cognition as the Cooperative Appropriation of Affordances. *Ecological Psychology*. 3:2. P. 135–158, DOI: 10.1207/s15326969eco0302_5
16. Ewert, B., Loer, K., Thomann, E. (2021) Beyond nudge: advancing the state-of-the-art of behavioural public policy and administration. *Policy & Politics*. 49(1), P. 3–23. URL: <https://bristoluniversitypressdigital.com/view/journals/pp/49/1/article-p3.xml> (Last accessed: 27.01.2023)
17. Falikman, M. V. (2012) Cognitive Science in the 21st Century: Body, Society, and Culture. *PsyAnima, Dubna Psychological Journal*. № 3. P. 31–37. URL: <http://www.psyanima.ru/journal/2012/3/2012n3a2/2012n3a2.1.pdf>. (Last accessed: 07.05.2022)
18. Foucault M. (1991) Governmentality. In: Burchell G., Gordon C., Miller P. (eds) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality. With Two Lectures by and an Interview with Michel Foucault*. Chicago : The University of Chicago Press. P. 87–105.
19. Galle B. D. (2019) The Problem of Intra-Personal Cost. *Yale Journal of Health Policy, Law, and Ethics*. № 18(1). P. 1–56.
20. Geiger N. (2016) Behavioural Economics and Economic Policy: A Comparative Study of Recent Trends. *Œconomia. History, Methodology, Philosophy*. Vol. 6, no 1, P. 81–113. URL: <https://journals.openedition.org/oconomia/2230#tocto1n1> (Last accessed: 15.02.2023)
21. Gofen G., Moseley A., Thomann E., Weaver R.K. (2021) Behavioural governance in the policy process: introduction to the special issue. *Journal of European Public Policy*. 28:5. P. 633–657. DOI: 10.1080/13501763.2021.1912153
22. Grimmelikhuijsen, S., Jilke, S., Olsen, A. L., & Tummers, L. (2017) Behavioral Public Administration: Combining Insights from Public Administration and Psychology. *Public Administration Review*. 77(1), P. 45–56. DOI: 10.1111/puar.12609
23. Guemes, C. (2021) Políticas conductuales. EUNOMÍA. *Revista en Cultura de la Legalidad*. No. 20, abril 2021 – septiembre 2021. Pp. 310–321. DOI: 10.20318/eunomia.2021.6078 [in Espanol]
24. Howlett, M., Leong, C. (2022) What is Behavioral in Policy Studies? – How Far has the Discipline Moved Beyond Traditional Utilitarianism? *Journal of Behavioral Public Administration*. № 5(1). DOI: 10.30636/jbpa.51.292.pdf
25. John P. (2015) Behavioural Science, Randomized Evaluations and the Transformation of Public Policy: The Case of the UK Government (November 2, 2015). URL: <https://ssrn.com/abstract=2685049> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2685049> (Last accessed: 17.02.2023)
26. Kahneman D., Tversky A. (1979) Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*. vol. 47. P. 263–291. URL: <https://www.uzh.ch/cmsssl/suz/dam/jcr:00000000-64a0-5b1c-0000-00003b7ec704/10.05-kahneman-tversky-79.pdf> (Last accessed: 27.05.2022)
27. Khadzhyradieva S., Hrechko T., Smalskys V. (2019). Institutionalisation of Behavioural Insights in Public Policy. *Public Policy And Administration*. № 18. P. 95–113. DOI: 10.5755/j01.ppa.18.3.24726
28. Khadzhyradieva S., Hrechko T., Savkov A. (2019) Behavioral Insights in Public Policy: Ukrainian Case. *Public Policy and Administration / Viešoji politika ir administravimas*. Vol. 18, No 1. P. 85–99. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.18.1.23130>
29. McSmith A. (2010) First Obama, Now Cameron Embraces “Nudge Theory”. Independent. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/politics/first-obama-now-cameron-embraces-nudge-theory-2050127.html>
30. Miller, G. A. (2003) The Cognitive Revolution: A Historical Perspective. *TRENDS in Cognitive Sciences*. № 7(3). P. 141–144.
31. Mintrom M. Herbert A. (2016) Simon, Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization. *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Edited by Martin Lodge, Edward C. Page, and Steven J. Balla. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199646135.013.22
32. Mohr, Z., Davis, J. (2023). Simon’s Behavior and Waldo’s Public: The ABCS Model of Public Behavior and Social Interactions. *Journal of Behavioral Public Administration*. № 6(1). DOI: 10.30636/jbpa.61.297
33. OECD. (2017) Behavioural Insights and Public Policy: Lessons from Around the World, OECD Pub-

lishing, Paris. DOI: 10.1787/9789264270480-en

34. Oliver, A. (2019) Towards a New Political Economy of Behavioral Public Policy. *Public Administration Review*. Volume 79, Issue 6, November/ December 2019. P. 917–924. URL: https://www.researchgate.net/publication/334741314_Towards_a_New_Political_Economy_of_Behavioral_Public_Policy (Last accessed: 17.02.2023)

35. Rawat S., Howlett M. (2022) The Future of Behavioural Tools in Public Policy. *The Routledge Handbook of Policy Tools* (1st ed.) Howlett, M. (Ed.). P.784-801 DOI: 10.4324/9781003163954-53

36. Rose N., Abi-Rached J. M. *Neuro: The New Brain Sciences and the Management of the Mind*. 2013. Princeton : Princeton University Press.

37. Sanders, M., Snijders, V., Hallsworth, M. (2018) Behavioural science and policy: Where are we now and where are we going? *Behavioural Public Policy*. № 2(2). P. 144–167. DOI: 10.1017/bpp.2018.17

38. Shah S., O'Leary J., Guszczka J., Howe J. (2020) Nudging for good. Using behavioral science to improve government outcomes. *Deloitte Insights*. Government Trends 2020. P. 24–31. URL: <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/public-sector/government-trends/2020/government-nudge-thinking.html> (Last accessed: 17.02.2023)

39. Simon, H. A. (1947) *Administrative Behavior: A study of decision-making processes in administrative organization*. The Free Press New York.

40. Sunstein, C. (2013) Behavioral Economics and Paternalism. *Yale Law Journal*. № 122(7). Pp. 1867–1899.

41. Sunstein, C. (2020) *Behavioral Science and Public Policy (Elements in Public Economics)*. Cambridge : Cambridge University Press. DOI: 10.1017/9781108973144

42. WEF. (2019) World Economic Forum. Transformation Maps. URL: <https://toplink.weforum.org/knowledge/insight/a1Gb0000000pTDYEA2/explore/summary> Last accessed: 17.02.2023).

43. Yeung, K. (2017) 'Hypernudge': Big Data as a mode of regulation by design. *Information, Communication & Society*. № 20(1). P. 118–136.